

Homo Deus en andere toekomstverhalen

10

Petra Bolhuis & Theo Meereboer

Maieutiek 2018

Harari en andere toekomstverhalen

- Optimisten (Bregman, Rosling) en pessimisten (Spengler, Harari?)
- We weten het niet, omdat de toekomst steeds onvoorspelbaarder wordt.
- Harari wil aanzetten tot reflectie, maar zit zelf ook vast in het overheersende, wetenschappelijke, paradigma van deze tijd.

Maieutiek_2018 HomoDeus-10

Nieuwe mensbeelden

- Van kroon der schepping met een ratio en een vrije wil naar de 3 krenkingen.
- Homo Deus = mens is doel en oorzaak van bijna alles wat er gebeurt. Wat nog niet binnen zijn almacht valt gaat in de toekomst daar wel toe behoren door wetenschappelijke vooruitgang
- Antropoceen = de grote ecologische veranderingen worden, al dan niet bedoeld, door de mens voortgebracht.

Maieutiek_2018 HomoDeus-10

Het goede leven

- Van een kleine elite die in vrijheid mens kon worden (klassieke tijd) naar een massa die zichzelf mens kan voelen door vrij en autonoom zichzelf vorm te geven;
  - Opheffen van schaarste en belemmeringen,
  - Geluk nastreven,
  - Gezonde levensduur verlengen/eeuwig leven.
- En toen hadden zij alles....

Maieutiek_2018 HomoDeus-10

Almacht is ook niet alles

- Wat kunnen we weten?
- Wat mogen we hopen?
- Wat kunnen we doen?
- Deze vragen van Kant zijn samen te vatten in de vraag: Wie is de mens?
- We zijn het omvattende, richting gevende verhaal voorbij. God noch nut kunnen daarin leidend zijn.
- We worden ons bewust van de (negatieve) impact van ons handelen.

Maieutiek_2018 HomoDeus-10

Natuur of cultuur?

- Er is een tijd geweest dat de mens zichzelf tegenover de natuur plaatste.
- Daarna werden we ons bewust dat we zelf ook evolutionaire wezens zijn en in onze cultuur de natuur imiteerden.
- Recentelijk zijn we echter zaken gaan veranderen en toevoegen aan de evolutie die de natuur zelf niet (meer) voortbrengt.

Maieutiek_2018 HomoDeus-10

Natuur of cultuur?

- Aan de andere kant beschrijft Harari dat we wellicht moeten volstaan met onszelf te zien als niet meer dan ingewikkelde stimulus-respons machines. Dan ons gedrag in verleden, heden en toekomst uit te drukken zijn in algoritmes.
- Harari zegt wellicht komt het ooit zo ver dat dragende verhalen als communisme of kapitalisme te vangen zijn in algoritmes, maar hij verwacht eerder het omgekeerde.(162)

Maleutiek_2018 HomoDeus-10

Narrativiteit

- Harari gebruikt hier het wat denigrerende woord fictie, alsof het wel belangrijk is, maar slechts tot dat de werkelijkheid te beschrijven is in algoritmes.
- Het verhaal als narratief (Fischer) gaat echter juist boven feiten en argumenten uit.
- Het narratief over optimisme of pessimisme over de toekomst is bepalend voor die toekomst.

Maleutiek_2018 HomoDeus-10

Waarheen ?

- Inkeer en houdingverandering (Bos) of actie en overheidsingrijpen (Singer)
- Veel van de instrumenteel georiënteerde gedachtegangen beschrijven feiten en menen daardoor ook te weten welke kant het uitgaat.
- Hersenonderzoek, gedragswetenschap maar ook klimaatwetenschap leiden dan tot algoritmes die via beleidsplannen, onderwijsprogramma's en breinstimulatie tot betere mensen in een betere wereld kunnen leiden.

Maleutiek_2018 HomoDeus-10

Kant

“Alles [heeft] ofwel een prijs ofwel een waardigheid. Voor datgene wat een prijs heeft, kan ook iets anders in de plaats gesteld worden als equivalent. Wat daarentegen boven elke prijs verheven is en derhalve geen equivalent toelaat, heeft een waardigheid.

Wat betrekking heeft op de algemene menselijke neigingen en behoeften, heeft een marktprijs. (...) Dat evenwel, wat de voorwaarde vormt waaronder alleen iets doel op zichzelf kan zijn, heeft niet louter een relatieve waarde, dat wil zeggen: een prijs, maar een intrinsieke waarde, dat wil zeggen: waardigheid.”

Maleutiek_2018 HomoDeus-10

Impasse

- We hadden een geweldig narratief.
  - We gaan het noodlot, de schaarste en het lijden te lijf.
  - alle mensen zijn in principe gelijk (geen rechts- of standverschil)
- Maar nu komt dat verhaal aan het eind van zijn werking
- We laten echter een verhaal pas los als we een ander goed verhaal hebben dat inspireert en dat verhaal is er nog niet.
- Algoritmes zijn een nadere invulling van gelijkheid en opheffen van het lijden, maar sluit menselijke waardigheid uit. Waardigheid is immers zonder equivalent.

Maleutiek_2018 HomoDeus-10

Waarde en waardigheid

- Mutaties hebben gemaakt dat mensen een probleem zoekend brein hebben.
- Daaruit komt ook voort wat Arendt beschrijft als typisch menselijke eigenschappen;
  - Nataliteit (geboortelijkheid, het oneindige verschil, het onvoorspelbare)
  - Pluraliteit (wij mensen zijn gelijk, in zoverre dat we allemaal verschillend zijn)

Maleutiek_2018 HomoDeus-10